

POSTANOWIENIE

13 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Załucki (przewodniczący)

SSN Ewa Stefańska (sprawozdawca)

SSN Dariusz Pawłyszcz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 13 marca 2024 r. w Warszawie

skargi kasacyjnej S. spółki akcyjnej w W.

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z 30 września 2021 r., I AGa 178/21,

w sprawie z powództwa S. spółki akcyjnej w W.

przeciwko Gminie Miastu P.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżone postanowienie w całości i przekazuje
sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi do ponownego
rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Dariusz Pawłyszcz

Mariusz Załucki

Ewa Stefańska

[SOP]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 22 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Łodzi zasądził od Gminy P. na rzecz S. S.A. w W. kwotę 250 000 zł z ustawowymi odsetkami i oddalił powództwo w pozostałej części.

Na skutek apelacji pozwanego, postanowieniem z 30 września 2021 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi uchylił wyrok Sądu pierwszej instancji i odrzucił pozew.

Sąd Apelacyjny przypomniał, że stosownie do treści art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. sąd odrzuci pozew, jeżeli jedna ze stron nie ma zdolności sądowej. Jednocześnie zgodnie z art. 379 pkt 2 k.p.c. brak zdolności sądowej skutkuje nieważnością postępowania. Wskazał, że powód - reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika - oznaczył w pozwie jako stronę pozwaną „Urząd Miasta P.”, nie wskazując przy tym dodatkowych danych identyfikujących stronę, np. numeru NIP lub REGON. Z kolei Sąd Okręgowy w sentencji wyroku oznaczył stronę pozwaną jako „gminę P.”, a w uzasadnieniu orzeczenia posłużył się określeniem „Miasto P.”. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji w sposób nieuprawniony dokonał zmiany strony pozwanej, albowiem powód w toku całego postępowania posługiwał się oznaczeniem pozwanego: „Urząd Miasta P.”.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że urząd gminy nie ma podmiotowości prawnej, a w konsekwencji zdolności sądowej. Zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym, osobowość prawną posiada gmina, a urząd gminy jest jedynie jej organem pomocniczym (art. 33 ust. 1 tej ustawy). Z tej przyczyny, zdaniem Sądu Apelacyjnego, w sprawie doszło do naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisów postępowania poprzez zaniechanie odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. Brak zdolności sądowej sąd bierze bowiem pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy (art. 202 k.p.c.).

Sąd drugiej instancji zaznaczył, że błąd powoda w określeniu osoby pozwanego jest brakiem pierwotnym i nieusuwalnym. Uzupełnienie tego braku byłoby możliwe jedynie w sytuacji, gdyby zarówno przed i jak i po uzupełnieniu tego braku stroną postępowania pozostawał ten sam podmiot. W ocenie Sądu Apelacyjnego jest natomiast oczywiste, że gmina i urząd to dwa różne pojęcia (osoba prawna i jednostka pomocnicza).

Powód wniósł skargę kasacyjną, w której zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości oraz wniósł o jego uchylenie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego. Zarzucił naruszenie art. 386 § 3 w zw. z art. 199 § 1 pkt 3 oraz art. 199 § 2 k.p.c.

W odpowiedzi pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej oraz zasądzenie na jego rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Obecnie w doktrynie i orzecznictwie przyjmuje się, że warunkiem uzupełnienia braku zdolności sądowej jest zachowanie tożsamości strony dotkniętej tym brakiem, tj. takiego stanu rzeczy, w którym po jego uzupełnieniu stroną pozostaje jednostka organizacyjna wskazana przez powoda (zob. wyroki SN: z 23 lutego 1994 r., II CRN 5/94; z 4 grudnia 2015 r., I CSK 972/14; a także postanowienia SN: z 24 września 2004 r., I CK 131/04; z 15 maja 2009 r., II CSK 681/08). Ponieważ brak zdolności sądowej, podobnie jak posiadanie tej zdolności, odnosi się do jednostki będącej stroną procesową, konieczną przesłanką uzupełnienia tego braku jest zachowanie takiego stanu rzeczy, w którym przed uzupełnieniem jak i po uzupełnieniu braku zdolności sądowej stroną pozostaje ta sama jednostka.

O usunięciu braku zdolności sądowej co do zasady nie można mówić w szczególności wówczas, gdy powództwo zostało wytoczone przeciwko jednostce organizacyjnej albo innej strukturze nieposiadającej zdolności sądowej i niemogącej jej uzyskać. W takim przypadku brak zdolności sądowej ma charakter nieusuwalny i co do zasady powinien prowadzić do odrzucenia pozwu bez potrzeby podejmowania prób prowadzących do usunięcia braków. Dotyczy to w szczególności przypadków wytoczenia powództwa przeciwko jednostkom organizacyjnym pozbawionym zdolności sądowej (zob. postanowienie SN z 15 maja 2009 r., II CSK 681/08).

Odrębną kwestię stanowi natomiast sposób oznaczenia strony. Osoby prawne, jak gminy, należy oznaczać ich nazwą (art. 126 § 1 pkt 2 k.p.c.). Jednak w praktyce obrotu cywilnoprawnego pisma i oświadczenia często kieruje się do osoby prawnej oznaczonej inaczej niż swoją nazwą, np. „Zarząd spółki akcyjnej X”, „Urząd Gminy X”. Ta praktyka bywa przenoszona do pism procesowych. W pierwszej instancji sprostowanie przez sąd oznaczenia strony może polegać na tym, że błędne jej oznaczenie w pozwie uznaje się za oczywistą niedokładność, która w myśl art. 130 k.p.c. lub art. 130¹ § 1¹ k.p.c. nie stanowi przeszkody do nadania pismu prawidłowego biegu i rozpoznania go we właściwym postępowaniu (zob. M. Dziurda, Procesowe skutki wytoczenia powództwa przeciwko państwowej

jednostce organizacyjnej bez osobowości prawne [w:] Księga pamiątkowa ku czci prof. T. Erecińskiego, s. 120-121). W orzecznictwie przyjmuje się ponadto, że także sąd II instancji - na podstawie art. 350 § 3 k.p.c. - może w oczywistych przypadkach sprostować z urzędu wyrok sądu I instancji przez uściślenie oznaczenia strony (zob. postanowienie SN z 29 stycznia 2016 r., II CSK 94/15).

W doktrynie i orzecznictwie zaznacza się, że w postępowaniu procesowym sprostowanie co do zasady nie może stanowić wyniku jedynie aktywności sądu, lecz powinno wynikać z wykładni oświadczeń powoda, bowiem to powód, a nie sąd, decyduje jakie są strony procesu. Oświadczenie powoda co do osoby pozwanego podlega wykładni z uwzględnieniem treści pozwu i dołączonych do niego dokumentów. W razie niejasności sąd, dokonując interpretacji oświadczenia powoda, powinien uwzględnić całokształt okoliczności faktycznych i prawnych, co może doprowadzić do sprostowania niepełnego lub wieloznacznego oznaczenia strony. Granicą sprostowania oznaczenia strony jest zachowanie jej tożsamości (zob. postanowienie SN z 16 stycznia 2014 r., IV CSK 214/13; wyrok SN z 4 grudnia 2015 r., I CSK 972/14). Sprostowanie oznaczenia strony nie może bowiem prowadzić do uzupełnienia pierwotnego braku zdolności sądowej, a jedynie do doprecyzowania jej oznaczenia.

W doktrynie wskazuje się ponadto, że do sprostowania oznaczenia strony może dojść jedynie w razie „pozornego” braku zdolności sądowej (zob. P. Feliga, w: T. Szanciło, Komentarz KPC, 2019, t. I, art. 70, Nb 6). Za „pozorny” brak zdolności sądowej uznaje się niekiedy oznaczenie jako strony państwowej lub samorządowej jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z 29 stycznia 2016 r., II CSK 94/15, gdy strona powodowa jednoznacznie oznacza jako stronę pozwaną podmiot bez zdolności sądowej, który według jej intencji miał być stroną przeciwną, wówczas brak ten ma charakter nieusuwalny, a pozew podlega odrzuceniu na podstawie art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. Z inną sytuacją mamy natomiast do czynienia, gdy oznaczenie strony pozwanej zawiera jedynie wskazanie wewnętrznej, niesamodzielnej jednostki organizacyjnej osoby prawnej, która nie ma odrębnej od tej osoby zdolności sądowej, jednak z uzasadnienia żądania pozwu wynika, że wolą powoda nie było pozwanie tej struktury, lecz osoby prawnej jako podmiotu łączących ją

z powodem stosunków cywilnoprawnych poddanych pod rozstrzygnięcie sądu. Wówczas oznaczenie jako strony pozwanej wewnętrznej, niesamodzielnej jednostki organizacyjnej może być potraktowane jako oczywista niedokładność niestanowiąca, zgodnie z art. 130 k.p.c. lub art. 130¹ § 1¹ k.p.c., przeszkody do nadania pozwowi prawidłowego biegu (zob. M. Dziurda, Procesowe skutki wytoczenia powództwa przeciwko państwowej jednostce organizacyjnej bez osobowości prawnej [w:] Księga pamiątkowa ku czci prof. T. Erecińskiego, s. 120-121).

W okolicznościach sprawy powód oznaczył w pozwie stronę pozwaną jako „Urząd Miasta P.”. Urząd gminy nie ma podmiotowości prawnej, a w konsekwencji zdolności sądowej. Zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym, osobowość prawną posiada gmina, a urząd gminy jest jedynie jej organem pomocniczym (art. 33 ust. 1 tej ustawy). Jak wynika jednak z okoliczności sprawy, intencją powoda było dochodzenie roszczenia od osoby prawnej: gminy o nazwie Miasto P. Ze względu na niedostateczne zbadanie całokształtu okoliczności sprawy i niewystarczające rozważenie oświadczeń woli powoda zawartych w złożonych w sprawie pismach procesowych, wyrok Sądu Apelacyjnego podlegał uchyleniu.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

Dariusz Pawłyszcz

Mariusz Załucki

Ewa Stefańska

(r.n.)

[a.ł])